

Klic TRIGLAVA

LETO X.

18. MAJA 1957.

ŠTEV. 213.

V NASILJU - PROPAD

V poročilu jugoslovanskega izvršnega sveta o notranji politiki, ki je bil predložen zvezni skupščini v Beogradu (glej str. 8.!), je med drugim rečeno, da bo izvršni svet proučil in predlagal nove zakonske in druge predpise s področja združevanja in zborovanj, odnosov med Cerkvijo in državo in drugih, ki so važni za razvijanje političnega življenja. Pri tem bi si lahko mislili - sodeč po preteklih izkušnjah - da gre tu samo še za eno frazo več, ki jo uporablja sedanji režim, v resnici bo pa ostalo vse še vedno po starem. Tako mišljenje je docela upravičeno, zlasti še, ker se zdi nemogoče pričakovati od komunistov, da bi se iskreno zavzemali za svobodnejše politično izživiljanje vseh državljanov, tvegajoč pri tem svojo lastno absolutno nadmoč pri sprejemanju in sprovajanju političnih sklepov.

Po drugi strani pa smo zadnje čase slišali in videli gotove znake, da so komunisti, tako jugoslovanski kot drugi, prišli do točke, ko so pričeli dvomiti v pravilnost dosedanje prakse in dosedanega sprovajanja marksističnih načel v življenje. Revolucionarni dogodki v vzhodni Evropi so dokazali, da se človeške narave ne da trajno ukleniti v nek sistem, kakor tudi, da se te narave ne da zračunati na kosu papirja, kot se zračuna potreben material za novo hišo. To spoznanje komunistov ni lahko prizadelo. Vsa materialistična doktrina se je naenkrat zamajala in znašla pred nepremostljivim - pred nevidnim sovražnikom, katerega s komunisti doslej stalno omalovaževali. Še več - zanje taka stvar kot človeška narava ni obstojala - ni mogla obstojati. Marksistični nauk temelji na materializmu, pri čemer je duh samo produkt materije, a materijo je možno obvladati in nadzorovati. Človeško naravo se torej da podrediti, "izgraditi" in preusmeriti, ako se vrši nanjo dovolj močan pritisk v obliki zastraševanja in privilegijev. Dogodki v Sovjetski zvezi in za tem na Poljskem in Madžarskem so pa pokazali, da je ta teorija zasnovana na pesku.

Že med vojno smo opazovali v Sovjetski zvezi nekatere pojave, ki so kazale, da se komunistom ni posrečilo niti zastrašiti niti pridobiti širokih mas državljanov. Ko so Nemci uspešno prodirali proti Moskvi, so komunisti zaigrali na čustveno struno in dovolili večjo versko svobodo ter čaščenje nekdanjih ruskih nacionalnih herojev ala Suvorov. Po Stalinovi smrti in Hruščevem govoru na kongresu sovjetske kompartije je sledila omejitev moči tajne policije in postopna ukinitve taborišč za prisilno delo. Na Poljskem so prišli v vlado tudi nekomunisti in prišlo je do novega razmerja med Cerkvijo in državo, a kardinal Wyszyński je pred kratkim prišel v Rim po svoj rdeč klobuk. Iz Kitajske se sedaj čuje o nečem štiriurnem govoru Mao Tse-Tunga, v katerem se je ta komunistični voditelj izrekel v korist stavkanja, češ da delavske stavke najprepričljivejše kažejo na večje napake v gospodarstvu. Tito se je na zasedanju Socialistične zveze (KT 212) izdal, da je bilo stanje v Jugoslaviji za časa vstaje na Madžarskem tako kritično, da je bilo potrebno "spregovoriti, da bi se ljudje pomirili", medtem ko je baje v svojem prvomajskem govoru obsodil maščevanje nad pristaši predvojnih režimov.

Bilo bi zgrešeno misliti, da je sedaj že napočila zadnja ura komunističnim režimom in da je osvobojenje zasužnjenih narodov za vogalom, toda zdi se, da se pričena doba, v kateri bodo ti režimi poskušali vse, da se izognejo ponovitviki ke madžarske vstaje in še vkljub temu ostanejo na oblasti. Največji adut, ki so ga doslej imeli in na katerem so vse gradili - organizirano nasilje - se je izkazalo za neučinkovito in za skrajno nevarno njihovem obstoju. A če so izgubili adut - kaj potem še ostane?

Urednik

FRAN ERJAVEC:

OB ŠTIRIDESETLETNICI MAJNIŠKE DEKLARACIJE

Kot vsi narodi, tako imamo tudi Slovenci v svoji politični zgodovini več jako važnih mejnikov. L. 1848. je naša dunajska mladina sprožila misel zedinjene in avtonomne Slovenije, toda zanjo so se zavzeli le še graški Slovenci in pešči ca koroških rodoljubov, dočim jo je ostala domovina bolj ali manj zavestno od = klonila. L. 1865. so poskušali slovenski politiki na svojem mariborskem posveto = vanju ustvariti nekak slovenski nacionalnopolitični program, toda njihovi skle = pi, temelječi na nenaravnem "zgodovinskem pravu", so ostali mrtvo rojeno dete. Konec l. 1870. se je vršil v Ljubljani prvi jugoslovanski kongres, a ker so se hr vatski udeleženci kmalu nato pomirili s Pešto, je ostal skoro brez vsakega odme va. Tako bi lahko naštel še par podobnih dejanj iz naše politične zgodovine, ki so pa ostala vsa bolj ali manj le pljuska v vodo.

Prvo, vprav zgodovinsko dejanje naše politične zgodovine je bila šele "maj niška deklaracija" l. 1917., ki niti ni ostala zgolj dejanje, temveč je sprožila tudi gibanje, kakrših naša zgodovina doslej še ne pozna. Sploh smo poznali Slo venci do tedaj eno samo resnično narodnopolitično gibanje, to je "tabore" (1868 -1871).

Kako je prišlo do majniške deklaracije in kakšne posledice je imela pri nas, sem že pred tridesetimi leti očrtal v svoji "Zgodovini katoliškega gibanja na Slovenskem", a kako je ona neposredno nastala, sem opisal l. 1924. v "Ilustrira = nem Slovencu".

Lahko bi trdili, da je majniška deklaracija zasvetila na slovenskem nebu kot meteor. Slovenci smo spričo svoje narodne ogroženosti že izza dobe ilirizma bolj ali manj težili k slovanskemu jugovzhodu, vendar so se te težnje izražale skoro vedno le v obili poudarjanja naše "vzajemnosti" predvsem s Hrvati, a zla sti od balkanskih vojen dalje še s Srbi. Tej vzajemnosti smo dajali predvsem kul turno vsebino, le sporadično smo jo poskušali brez kakih konkretnih rezultatov prenesti še na politično področje. Slovenci smo bili v habsburški monarhiji pač preneznaten politični činitelj in nemško-madžarska hegemonija je bila premočna, da bi mogli resno upati na kake uspehe. Nobenega dvoma pa ni, da nam je dajalo že samo poudarjanje naše vzajemnosti z ostalimi Jugoslovani v vseh časih mnogo moralne opore v našem obupnem boju z brutalnim nemškim prodiranjem na Jadran. Pr vi in edini, ki so zapisali na svoje prapore revolucionarni program jugoslovan = skega političnega zedinjenja, so bili zadnji dve leti pred prvo svetovno vojno "preporodovci", dijaška mladina, vendar je morala spričo danih okoliščin vsa te danja naša javnost smatrati njih težnje le za - lepo mladostno zanešenjaštvo.

Prva svetovna vojna je pa že takoj v svojih početkih razgalila vso amoral = no nemško brutalnost. Nobenega dvoma ni bilo več, da bi postali ravno mi Sloven ci v primeru nemške zmage prva žrtev te brutalnosti. Kdor je znal preceniti te = danji položaj, je vedel, da je napočil za nas Slovence, kakor dotlej še nikoli v naši zgodovini, trenutek življenja in smrti. In ta trenutek je pri nas pač naj globlje doumel Janez Ev. Krek. On je bil bolj romantik nego politik, zanešenjak in narodni tribun ter organizator, mož večjega čustva in vere nego hladne prera čunljivosti. On se je prvi med nami jasno zavedel, kaj nas čaka v primeru nemške zmage, zato je šel že v mesecih največjih nemških vojnih triumfov na pot, da orga našo obrambo. Predobro se je pa zavedal, da smo Slovenci sami zanjo mnogo, mnogo prešibki, zato je napel poslednje svoje življenske sile, da po eže v trdno skupno fronto vse Jugoslovane in doseže vzajemnost še z ostalimi nenem = škimi avstrijskimi narodi, zlasti s Čehi.

In rezultat teh naporov je bila majniška deklaracija. Krek sam (in tudi ne dr. Korošec) pri njej sploh ni neposredno sodeloval in tudi ostali "Jugoslovan = ski klub" v dunajskem parlamentu, kakor mi je ponovno potrdil tudi rajnki dr. Ko rošec, sam niti ni sanjal o tem, da bo postala deklaracija tak simboličen revo lucionarni čin. Zasluga gre za to v prvi vrsti A. B. Jegliču, največjemu škofu, kar jih je sedelo na ljubljanskem škofijskem sedežu. Mirno lahko trdimo, da je postala le njegova zasluga, da je zajelo deklaracijsko gibanje dobesedno ves slo venski narod v domovini, a v dunajskem parla entu je sijajno vodil ves boj dr. Korošec, ki si je bil ravno tedaj zbral ves tisti veliki politični kapital, od katerega je živel potem do svoje smrti.

Vsebinska majniške deklaracije je znana. Ako izločimo "hrvatsko državno pra = vo", o katerem si menda formalistični Hrvatje sami niso prav na jasnem, kaj naj prav za prav vsebuje, in pa našo združitev "pod žezlom habsburško-lotarinške di nastije", kar je bila v tedanjih okoliščinah pač neizbežna taktična koncesija,

ki je šele omogočala propagando za deklaracijo, potem izraža ona dve osnovni ideji, in sicer:

1. da se združi vse slovensko-hrvatsko-srbsko ozemlje monarhije v "samostojno državno telo", in
2. da tvorimo Slovenci, Hrvatje in Srbi "enoten narod".

Šlo je za biti ali ne biti

Kot sem že poudaril, je bila zahteva po politični združitvi le slovensko-hrvatsko-srbskega ozemlja monarhije neizbežna koncesija tedanjim vojnim okoliščinam, zato je čisto navadna demagogija, ako se danes nad tem še kdo spotika. Že po nekaj mesecih deklaracijskega gibanja ni mislil na to nihče več resno in so začeli vsi tedanji naši politični predstavitelji ob vseh slovesnih izjavah tudi zavestno opuščati to omejitev. Vsem, prav vsem je postalo že pozimi l. 1917-18. čisto jasno, da gre naš boj za popolno ločitev od habsburške monarhije in za zedinjenje vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov, brez ozira na katere koli politične meje, v "samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega gospodstva tujcev in osnovano na demokratični podlagi".

Druga osnovna ideja, ki jo poudarja deklaracija, je ta, da smo Slovenci, Hrvatje in Srbi "enoten narod". Kakor je dovolj znano, je zastopal majhen del Slovencev to misel že izza ilirizma, toda velika večina našega naroda z vsemi našimi vodilnimi kulturnimi ideologi na čelu so to misel odklanjali in se izrekli za ohranitev naše slovenske narodne individualnosti. Dočim pa prepleta vso hrvatsko politično zgo ovino izza ilirizma tudi močno poudarjanje srbskohrvatskega narodnega edinstva. S tem pa Slovenci seveda prav nikoli in v nobeni obliki nismo pokazovali kakršnega koli nasprotovanja političnemu zedinjenju vseh Jugoslovanov, temveč smo zastopali le stališče, da hočemo tudi v primeru političnega zedinjenja ohraniti svojo nacionalno individualnost, ne se pa vtopiti v srbohrvatstvu.

V tem pogledu pomenja torej majniška deklaracija za nas Slovence vsekakor veliko nedoslednost, pravi prelom z našim dotodanjim stališčem. Zlasti prav vse tedanje Krekove (in tudi dr. Koroščeve) izjave naravnost podčrtujejo tudi "narodno edinstvo" Slovencev, Hrvatov in Srbov. Kdor je sam doživljal tiste čase, prav dobro ve, da tedaj tega "narodnega edinstva" tudi prav nihče ni osporaval, temveč so vsi ustno in pisмено prisegali nanj. Eden najostrejših nasprotnikov "narodnega edinstva" je bil vedno n. pr. Ivan Cankar, a ko sva se med vojno nešteto krat razgovarjala o tedaj edino aktualnem deklaracijskem gibanju, se tudi on nad tem "edinstvom" nikoli ni spodbikal, pregloboko se zavedajoč, da nam gre za vse, za biti in ne biti.

Danes nam pomenja geslo o "narodnem edinstvu" le še anahronistično frazo, toda upam si trditi, da nas je prav ta fraza tedaj morda rešila. Samo vprav ostentativno poudarjanje "narodnega edinstva" je moglo ob prvi svetovni vojni na eni strani roditi tako mogočno in enotno revolucionarno osvobodilno gibanje od Soče do Drine, na drugi strani pa tudi "velike zaveznike" prisiliti, da so pristali na naše osvobojenje. Vsak partikularizem in "separatizem" bi nas mogel tedaj obsoditi na smrt v Italiji in v ostanku Avstrije, kar nam pač dovoljno dokazuje žalostna povojna usoda koroških in primorskih Slovencev. Otročje je trditi, da med prvo in drugo svetovno vojno tudi primorski in koroški Slovenci niso izginili, kajti neutajljivo dejstvo je, da je po drugi svetovni vojni rešila vsaj večino že smrtno zadetih primorskih Slovencev le Jugoslavija, a ostanki Slovencev, ki so še ostali pod tujim gospodstvom, se vzdržujejo le z moralnim opiranjem na Jugoslavijo.

Ako rezimiramo vsa navedena dejstva, potem moramo pač priznati, da pomenja majniška deklaracija najmočnejšo nacionalnopolitično manifestacijo vse slovenske politične zgodovine in da smo se Slovenci pod njeno zastavo rešili v Jugoslavijo. V zvezi z njo bodo ostala tudi imena Janeza Ev. Kreka, dr. Korošca in škofa A. B. Jegliča nesmrtna v naši politični zgodovini.

Pomen majniške deklaracije pa celo daleč presega zgolj slovenski okvir. Ona namreč ni pognala vseh Slovencev pod skupno politično zastavo v vprav legendarni boj za naše osvobojenje, temveč je njena osnovna ideja mobilizirala sploh vse avstro-ogrske Jugoslovane od Soče do Drine (izvzemši le oportunistično hrvatsko-srbsko koalicijo) ter jih nato vodila v skupen boj za naše zedinjenje. Dalje ne more biti prav nobenega dvoma, da je moglo le gibanje, ki ga je sprožila majniška deklaracija, dati realne temelje tudi krfskemu paktu, ki bi ostal brez tega gibanja zgolj platonična manifestacija, viseča v zraku in bi se realistični Pa-

šič najbrž sploh ne podajal na krfsko konferenco, vsaj v taki obliki ne. In končno je pomenjal tudi 1. december le logično posledico in zaključek veličastnega deklaracijskega gibanja.

Glede na vsa ta dejstva pomenja torej dan 30. majnika 1. 1917. za nas Slovence pač enega najsvetlejših dni vse naše zgodovine in smo zato tudi dolžni spoštovati njegov duh in spomin nanj.

Nedopustno je obračati in potvarjati duh in smisel takega zgodovinskega dokumenta. Ne morem se seveda spuščati v brezvestno demagogijo, drzna falzificiranja notoričnih dejstev in prostaška hujskanja, ki jih pisari že več let neki M. Geratič, a nerazumljivo mi je, kako se je mogel podati na pot takega potvarjanja tega duha celo bivši glavni urednik "Slovenca" v vodilnem slovenskem emigrantskem koledarju in to celo v oddelku, ki nosi naslov "Dokumenti in razprave". Tam ne beremo tega najznamenitejšega našega zgodovinskega dokumenta le v popolnoma potvorjeni reprodukciji, temveč mu avtor podtika tudi smisel, ki ga on nikoli ni imel. Iz vsega njegovega pisanja namreč izzveni poskus prikazati deklaracijsko gibanje kot borbo za "lastno narodno državo" (namreč slovensko) in da "nam zgovorno priča vse tedanje zadržanje dr. Antona Korošca in med Slovenci vodilne Slovenske ljudske stranke", da Slovenci tedaj nismo imeli "nobene volje, da bi se stopili v en narod z ostalimi južnimi Slovani".

Ne gre tu za vprašanje, ako smo gledali Slovenci 1. 1917-18 naš slovenski odnos do jugoslovanstva dovolj realistično ali ne, toda nihče nima pravice samozavestno potvarjati naših najznamenitejših zgodovinskih dokumentov, kajti kar trdi tu pisec, kratko in malo ni res. Zgodovinska dejstva govore namreč ravno nasprotno. Ravno dr. Korošec in Krek sta bila najglasnejša apostola jugoslovanskega narodnega edinstva, a tedanji podpredsednik SLS je šel tako daleč, da je bil celo proti zgolj upravnemu zedinjenju slovenskega ozemlja, torej proti zedinjenju Sloveniji, in je predlagal, naj se slovenska Štajerska priključi - Hrvaški. Vsi, ki smo tedaj že aktivno doživljali deklaracijsko gibanje, vemo, da ni bilo niti enega Slovenca, ki bi mu bila prišla samo na misel kaka samostojna slovenska država, ravno razna podjetja iz območja SLS so najbolj hitela prekrščevati se v "jugoslovanska" (niti eno pa ne v "slovensko") in v vsem narodu je odmevala tedaj edino le zahteva po slovensko-hrvatsko-srbskem zedinjenju in po Jugoslaviji, v kateri smo vsi in po pravici gledali edino možnost naše slovenske narodne rešitve.

Knjižni trg:

B I K A Z A R O G E ?

Večkrat sva ob mojih obiskih na "Petrovem dvoru" razgovarjala z g. Večeslavom Vilderjem o jugoslovanstvu in o Jugoslaviji in nekajkrat se je najin razgovor zaključil z njegovo izjavo, da Jugoslavija ni možna brez jugoslovanske narodnosti, in z mojim tomaževskim molkom. Res, razgovori so bili vse prekratki, improvizirani, skakala sva s predmeta na predmet, da bi me moglo mnenje tega starega, izkušenega in predvsem iskrenega moža prepričati. Zato sem s tem večjim zanimanjem vzel v roke njegovo pravkar izdano knjigo (Večeslav Vilder: B I K A Z A R O G E. Založba "Demos", London 1957. 200 strani. Cena 15/6 odn. § 3 (poština vključena).)

Priznati moram, da me tudi to pot avtor ni prepričal, čeprav je njegov knjiga v dobrem delu posvečena prav temu istemu vprašanju, temu istemu njegovemu zaključku. Še vedno ostajam mnenja, da je Jugoslavija možna kljub več nacionalizmom in da ni predpogoj njenega obstoja samo ena, jugoslovanska, narodnost. Sodeč po sebi in po stotinah več ali manj poznanih slovenskih vrstnikov ne vidim razloga, zakaj bi naša slovenska narodnost ne bila združljiva z jugoslovanskim državljanstvom. In zakaj naj bi obstojala recimo nevarnost, da bi se srbski nacionalizem laže sprevrgel v nacizem kot pa jugoslovanski nacionalizem. V tem ne vidim etniško ali politično vprašanje; to je vprašanje morale.

Toda kljub temu bi bilo zelo krivično in zelo škodljivo trditi, da Vilderjeva knjiga ni koristna. Prav nasprotno! V njej mrgoli drobnih, a velikih misli. Prepredena je z obilico podatkov o dobi, ko je nastajala in se krepila jugoslovanska ideja, o dobi, ko je ta ideja - narodna ideja je bila to! - pripeljala do ustanovitve skupne države: "Leto 1918. ni začetek nekega poskusa, ampak je srečni zaključek razvoja in napora južnih Slovanov od 18. stoletja 19. stoletja, da po modernih pojmih naroda neki nacionalizem ustvari gotovo državo." Ta knjiga po svojih podatkih postavlja na laž vse tiste naše male Führe-

rje, ki potvarjajo preteklost, da bi si prigrabili če že ne sedanost pa vsaj bodočnost.

Dasi je knjiga pisana lahko, s kratkimi, jednatimi poglavji, jo je treba brati počasi, ker je treba ob njej razmišljati. Avtor namreč ni hotel na pisati zgodovino našega razvoja, ampak nanizati vrsto misli, svojih in drugih, ki bi čitatelje silile, da se zamislijo v naš zgodovinski razvoj in da ga gledajo ne le zgolj po tem, koliko ministrov so imeli Hrvati v beograjski vladi, ampak iz drugih, vsestranskih vidikov; da ga gledajo v luči mednarodnega razvoja skozi dve stoletji, razvoja, ki ni dopuščal pigmejske politike, vaškega politikanstva, medsebojnih sporov in debatiranja o tem, ali smo en ali več narodov.

Prepričan sem, da se bodo čitatelji znova vračali k tej knjigi, da bodo ob tem ali onem poznanem ali pozabljenem dejstvu razmišljali o svojih dedih in očetih, ki so živeli, da bi uresničili skupno idejo.

Knjiga je predvsem po svoji vsebini posvečena Srbom in Hrvatom, zato se Slovencev dotakne le mimogrede. Tega knjiga nič ne skriva in mi je razumljivo. To da vzbuja se mi občutek, da avtor ne bi bil tako trden, kot je pri Srbih in Hrvatih, če bi istočasno v celoto jemal tudi Slovence. Poglavje o enotnem knjižnem jeziku bi pač bilo drugačno: prehuda bi bila t. ačiti v srbskohrvatski knjižni jezik, ki je brez dvoma eden, slovenski njižni jezik in iz obojega ustvarjati ali imeti neko skupno knjižno jugoslovanščino. Ne le, da noben srbski oče slovenščine ne razume, ker se je pač nikdar ni učil, ampak slovenščina povzroča težave tudi večini inteligentov. Zmotno je zaključevati na podlagi dejstva, ker Slovenci razumemo - če že ne pišemo ali govorimo pravilno - srbohrvatski, da gre torej za en književni jezik. Resnica je, da se je vsak slovenski otrok moral v ljudski šoli učiti srbohrvaščine (in prav je bilo to) in da je vsak slovenski fant kje na jugu države pri vojakihi okušal lepote srbsko-hrvatskega izrazoslov. To znanje nam je pač dala šola in vaja. Toda sam jezik ni odločilen faktor za obstoj neke narodnosti; tudi ozemlje, zgodovina, tradicije, država in podobno ne. G.Vilder sicer precej na široko razpravlja o tem kriteriju in pri tem navaja mnoge tuje mislece, toda v praksi je obveljalo, da je odločujoč faktor samo zavest o obstoju naroda in o pripadnosti temu narodu. Ako se je n. pr. ob ljudskem štetju 1953. leta skoro en milijon ljudi izreklo za Jugoslovane, potem ni dvoma, da so se zavedali te narodnosti; čisti nacizem bi bil, če bi kratili k murkoli pravico, da se smatra za Jugoslovana. Kot svoboden človek ima na to pravico! Toda prav tako bi bil nacizem, če bi kdo meni kratil pravico, da se smatram za Slovenca, pripadnika slovenskega naroda. Ta narodnost pač živi v moji zavesti, tako kot se bo morda moja hči, rojena v Veliki Britaniji, smatrala za Angležinjo, če bodo različni vplivi močnejši od vpliva njenih starišev, vplivi, ki bodo oblikovali njeno zavest.

Via facti je ta zavest postala tisti odločujoč faktor, ki ga je treba upoštevati, čeprav je bila zavest naših dedov in očetov pred petdesetimi ali samo tridesetimi leti bolj jugoslovanška kot pa slovenska. Danes prevladuje pač slovenska in je potem čisto vseeno, kateri činitelji so vplivali na to oblikovanje. Ali je morda drzno predvidevanje, da se je podobno zgodilo tudi pri Hrvatih in Srbih? S tem seveda ni rečeno, da bo vedno pri tem ostalo. Razvoj v Bosni bi kazal, da gre tam že za presnavljanje v širši, jugoslovanški pravec in je prav verjetno, da bo Bosna odločila usodo srbskohrvatskega "spora" in s tem usodo Jugoslavije, kot sluti tudi sam avtor G.Vilder. Ali kakor ni pred deseti mi leti neki Bošnjak enostavno vedel, ali naj bi vstopil v srbski ali hrvatski študentski klub, ko smo ustanavljali skupno federativno jugoslovanško študentsko zvezo. Počutil se je "Jugoslovana", pa je na naše presenečenje in nanek nepristojen protest, da vendar ni jugoslovankega naroda, v obupu vzkliknil:

"Pa kaj sem potem, če ne Jugoslovani, ko pa mi je bil oče Hrvat in mati Srbininja!"

Stvar smo rešili tako, da smo ga izvolili za prvega tajnika skupnega jugoslovankega kluba...

"Kaj moramo storiti?"

V zaključnem članku "Kaj moramo storiti?" povzame G.Vilder svoje misli. Te bi bile v goščeni obliki:

- Tako kot človek tudi narod ne odloča sam o svoji usodi. Bolj vpliva na oblikovanje značaja ali mentalitete gotovega naroda klima kot pa zemljepisni položaj; pa življenjske izkušnje tudi. - Kot ne gre kriviti za vso nesrečo druge, tako tudi ni prav zanašati se samo na druge. Ne varati sebe, ne lagati sebi!

-Od razdelitve na dva imena (Srbi in Hrvati), brez skupnega teritorialnega naziva, sta se rodili dve izključujoči se propagandi, dva nacionalizma, na enem istem etniškem ozemlju. Tu je izvor in vzrok strasti sovraštva. - To naše glavno zlo nas onesposablja za državo brez sile in strahu. Tujci ne razumejo, da za radi "spora" zapuščamo osnovo, ki so nam jo ustvarili dogodki 1918.- Vsako našo skupno nesposobnost v prvi Jugoslaviji pri vladanju in oponiranju smo obarvali s srbsko ali hrvatsko trobojnico. V povojih ustvarjanja svobodne državne skupnosti po tolikih stoletjih suženjstva in odvisnosti smo vzroke vsake naravne težkoče iskali in našli v tistem, kar je nesrečo še povečalo. - Tako smo se "razočarali". Prve posledice so: pokolji, kri, komunistična samovlada, politična tiranija, gospodarski bankrot. - Da pridemo ven iz takega duševnega stanja je treba najprej revidirati našo pisano in legendarno zgodovino. Pripovedko in legendo potrebujejo samo narodi v svojem začetku. - Bosna in Hercegovina predstavljata očiten dokaz možnosti in poraza dveh propagand: nacionalistične srbske in hrvatske. Preko 900.000 Bosancev se je izjavilo pri štetju za "Jugoslovane". - Stare in velike države omejujejo danes svojo suverenost v korist velikih blokov. Suverenost države ne odloča o usodi naroda v njej. Nasprotno, ta suverenost čuva tiranske režime pred intervencijo. Mi mali nerazviti narodi pa bi morali zahtevati intervencijo bilo Združenih narodov ali Evropske unije, če bi se v naši deželi poja il režim, ki bi teptal človeške pravice. -Tudi mentaliteta naroda se spreminja. Niti Angleži niti Francozi niso bili ono, kar so danes. Toda "zaukazano jugoslovanstvo" po 6.januarju 1929. je upropastilo idejo jugoslovanstva. Na srečo je ostalo samo ime Jugoslavija. - Kot se je Jugoslavija mogla roditi in doseči priznanja od vsega sveta samo na osnovi izjav sljenega enega nacionalizma pod skupnim ime om Srbov, Hrvatov in Slovencev, tako se more tudi obdržati brez sile, če vsi ostanejo zvesti ideji, ki jih je rodila. - Nova država ni bila leta 1918. obremenjena samo zaradi razdelitve na ime na (Srbi, Hrvati itd.), ampak tudi zaradi pomanjkanja političnega ravnotežja. Srbija je z dinastijo, vojsko, diplomacijo in z moralnim kreditom vojaških zmag prevzela vlogo Prusije, toda brez potrebne upravne sposobnosti. Poleg vseh trzavic in težkoč je v tistih tri in dvajsetih letih do druge svetovne vojne vendar država stopala po poti uravnoveževanja moči in odnosov. - Zdaj smo vsi izenačeni, "enakopravni" v zlu in nesreči, ni več višjih in nižjih, ni državlja = nov prvega in drugega razreda...

Tu je Večeslav Vilder najboljši: "Zdaj smo vsi enaki!..." In iz te skupne nesreče, iz ravnotežja na vse strani, more vziti tretja Jugoslavija. Toda to se ne bo odločalo v emigraciji. O tem bodo odločili novi rodovi, ki v domovini "rastejo brez nas" in proti nam. Iz tega vidika se mi zdi Vilderjeva knjiga nekoliko preveč emigrantska. Zakaj toliko govori emigraciji, kot da bi ji pripisoval bogve kako vlogo? Nikdar je ne bo imela in je ne bo odigrala. V tem pa tudi vidim ves up za boljše odnose med Hrvati in Srbi.

Toda onim, ki se drže napisa na Apolonovem templju v Delfiju, - "nothi s'auton" - "Spoznavaj samega sebe", - tistim emigrantom bo Vilderjeva knjiga dragocen pripomoček.

Knjigo, ki je pisana seveda v latinici ter okusno in dobro vezana, je mogoče naročiti pri založbi Demos (Dunster House, Mark Lane, London E.C.2.) ali pa pri avtorju (V.Vilder, 93 Peter's Court, Porchester Rd., London W.2.); v Ameriki pa med drugimi tudi pri Dušanu Horvatu, 198 Balsam Ave.S., Hamilton, Ont. Canada.

Ako bo knjiga BIKA ZA ROGE uspela materialno in moralno, namerava g.Vilder objaviti tudi svojo drugo knjigo o Stjepanu Radiću in Svetozaru Pribičeviću, o "dveh misijonarjih - dveh tragikah". To delo je Klic Triglava napovedal že koncem leta 1955, ko je objavil izvleček o dr.Antonu Korošču ob petnajstletnici njegove smrti.

D.P.

(ds: 1.MAJ V BEOGRADU

1.maj so v Beogradu proslavili kot običajno z veliko vojaško parado, kateri je prisostvoval Tito in predstavniki diplomatskih misij v Jugoslaviji. Poleg običajnih vojaških enot so pri paradu sodelovala tudi jet-letala in tanki sovjetskega in angloameriškega tipa,

T-34, Shermani in Patoni.

Kot so poročali nekateri angleški časopisi je Tito v svojem prvomajskem govoru izjavil, da je nepravilno maščevati se nad pristaši prevojnih režimov. Titovega govora nisem mogel zaslediti v jugoslovanskih časopisih, ki so mi na razpolago, kar je izredno čudno. Zato o prednjem ne morem obširneje poročati.

R A Z G L E D I

SPOMLAD. - Čudo prečudno - toda emigrantski časopisi so letos zelo malo pisali o 27. marcu! Ta predmet, ki se pojavlja vsake spomladi skupno z vijolicami in drugi mi spomladanskimi cveticami, je postal, kot izgleda, dolgočasen in nezanimiv za emigrante. Človek ima vtis, da se razprava o 27. marcu nadaljuje edino še med g. Dragišo Cvetkovičem (proti) in g. Radojem Kneževičem (za). G. Cvetkovič še nadalje neutrudljivo izdaja svoje DOKUMENTE O JUGOSLAVIJI, v katerih poveličuje kneza Pavla in brani svojo vlogo. Preteklega decembra je izdal dokumente št. 9., katerim je dal naslov "Trideset let od smrti Nikole Pašića". G. Cvetkovič smatra namreč sebe za šefa srbske radikalne stranke in Pašićevega naslednika, enako kot smatra tudi dr. Milan Stojadinović sebe za edinega in pravega šefa radikalne stranke ter naslednika Nikole Pašića. G. Cvetkovič napada v svoji brošuri predvsem generala Simovića in g. Kneževiča, dva izmed glavnih "pučistov", in ju naziva: "dva neotesana balkanska primitivca", "moralna pokvarjenca", in "dva lahkomiselna človeka, ki sta pripravljena za zlo in laž". Svoječasno so me poedini čitatelji RAZGLEDOV kritizirali, da uporabljam ostre besede, toda te prav gotovo niso bile niti približno tako take kot jih uporablja bivši predsednik vlade Kraljevine Jugoslavije!

G. Radoje Kneževič odgovarja na nekatere Cvetkovičeve trditve v februarški številki PORUKE, glasilu Jugoslovanskega Narodnega Odbora. Z ozirom na to, da g. Kneževič ni bil predsednik vlade v predvojni Jugoslaviji, uporablja v tem svojem odgovoru še kar dostojne izraze. O čem je govora v tej razpravi? Iskreno priznam, da se mi je docela nemogoče znajti - kakor se najbrže ne bodo mogli tudi mnogi drugi ljudje. Prednje beležim samo zato, da si ne bi kdo mislil, da se debata o 25. in 27. marcu zares nikjer več ne vrši.

"SRBI NA OKUP!" - To je geslo, ki se enako pojavlja od časa do časa. Že več kot deset let se vrše v srbski emigraciji napor, da bi prišlo do tkzv. "združevanja srbskih sil", ki bodo letos dovedli do tkzv. SRBSKEGA KONGRESA v Ameriki, ki naj bi - kot upajo - dokončno ustvaril "vsesplošno" srbsko predstavništvo v emigraciji. V marčni številki RAVNOGORSKEGA BORCA je ob tej priliki objavljena daljša razprava, ki analizira dosedanje poskuse Srbskega centralnega odbora, Srbske narodne odbrane, Srbskega narodnega saveza in Ameriško-kanadske pravoslavne škofije, da bi vsaka za sebe - namesto vse skupaj - poskušala zbrati vse Srbe... Sloveneci smo gotovo v mnogo boljšem položaju od Srbov: pri nas imamo samo Slovenski narodni odbor (na čelu z dr. Krekom), ki hvala Bogu ne kaže nikake znake življenja, pa zato tudi ne padajo tako težke in žaljive besede kot v srbski emigraciji, v kateri mnogi poedinci želijo zbrati okrog sebe vse ostale Srbe. - RAVNOGORSKI BORAC napravlja tale zaključek: "... zdi se nam, da je svobodno združevanje sil, z boljšimi izgledi za enotno in hitro akcijo ter na široki osnovi - ki prehaja čisto srbski okvir - aktuelnejše in da ima boljše izgleda na uspeh". Izgleda, da ima RAVNOGORSKI BORAC v tem pogledu prav. Čas slovenskih in drugih "narodnih odborov" je minil. Prvotna ideja, da bi najprej prišlo do posebnih slovenskih, srbskih in hrvaških "narodnih odborov", ki bi nato med seboj razgovarjali, se je, milo povedano, izkazala za nepraktično.

Podobno mišljenje podaja tudi pariška NAŠA REČ v svojem marčnem uvodniku: "Danes se znova veliko govori o združevanju srbske emigracije v glavnem po starem geslu 'Srbi na okup!'. Pri tem se misli na predstavništva, centralne odbore in komiteje! Poedinci in grupe so iz te vrste politike skovali že poklic, toda poklicno združevanje zaradi združevanja ni do danes prineslo srbski emigraciji in srbski stvari na splošno še nobene koristi! A da niti ne govorimo o borbi proti Titu! Politika združevanja se je, kot je že izkušnja pokazala, stalno zaključevala s politiko novega razcepa in razbijanja odnosov in sil... Združevanje je danes možno, potrebno in koristno samo okoli neke politike jasnih ciljev, smele taktike, pravilnega ocenjevanja mednarodnih in notranjih odnosov in možnosti, kakor tudi dobrega poznavanja nasprotnika... Nam je danes najbolj potrebno združevanje okrog politike osvoboditve. Brez nje ni mogoče v emigraciji napraviti ničesar večjega in resnejšega. Vse ostalo spada v področje pečanja na daljši ali krajši rok."

B. SIMONIČ

KLIC TRIGLAVA izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Letna naročnina znaša 24/- odn. 6/- četrletno, protivrednost v drugem denarju. Za letalsko dostavo je potrebno posebno doplačilo. Vse dopise in naročnino za KLIC TRIGLAVA naslavljajte na: BM/TRIGLAV, London, W.C.1. - Postal in Money Order - ji ter čeki naj nosijo samo ime KLIC TRIGLAVA. Vsaka druga oznaka ustvarja včasih velike težave.

 JUGOSLOVANSKA KRONIKA

Združene države so dale Jugoslaviji dva milijona dolarjev pomoči za vzdrževanje madžarskih beguncev.

Pred dnevi so Jugoslovani vrnil v a džarsko večje število otrok, katerih povratek so baje zahtevali njihovi starši, ki so še na Madžarskem. Predstavniki ZN (Združenih Narodov) so skušali repatriacijo zakasniti, da bi natančneje preverili pisma staršev, za katere menijo, da so bila pisana pod pritiskom.

V poročilu zveznega izvršnega sveta o notranji politiki, ki je bilo predloženo narodni skupščini, se trdi, da so skušali "razni sovražno usmerjeni elementi izkoristiti v propagandi proti so cialistični izgradnji in naši družbeni ureditvi nekatere mednarodne dogodke, ki zaostrujejo odnose v svetu ali nekatere gospodarske težave, na katere zadeva naša dežela in ki jih moramo premagovati!"

"Zadnje čase se je povečala tudi dejavnost nekaterih tujih obveščevalnih služb in njihovih središč, naperjena proti naši državi. Tudi del katoliške duhovščine zlorablja vero in verski čut državljanov v politične namene ter skuša pri tem širiti narodno in versko nestrpnost. K temu škodljivstvu nedvomno prispeva tudi stališče Vatikana in njegova propaganda proti naši državi," pravi poročilo in dodaja:

"Politika Zveznega izvršnega sveta bo tudi v prihodnje usmerjena na nadaljno demokratizacijo in krepitev državnega in družbenega sistema in zakonitosti v deželi. Zato bo Zvezni izvršni svet med drugim proučil in predlagal nove zakonske in druge predpise s področja združevanja in zborovanj, državljanstva, tiska, prekrškov, odnosov med Cerkvijo in državo in drugih, ki so zlasti važni za razvijanje političnega življenja."

V Jugoslaviji izhaja okrog 700 dnevni in periodičnih listov. Zveza novinarjev šteje blizu 1900 novinarjev in pomembnega novinarskega osebja. Na nedavnem kongresu novinarjev v Zagrebu je predsednik Zveze izjavil, da je potrebno povečati naklado periodičnih časopisov, ker imajo dnevnikarji zelo malo čitateljev na vasi. Kar se tiče delovanja novinarjev, je predsednik rekel, da je "tisk v socialistični družbi neodvisen in samostojen, toda deluje na socialističnih pozicijah". "Najvažnejša dolžnost novinarjev je spremljati in spodbujati

graditev socializma v Jugoslaviji, hkrati pa tudi kritizirati vse tisto, kar jo zavira."

V začetku maja je predaval na londonski univerzi o renesansi v južnoslovenski glazbi profesor ljubljanske Akademije za glazbo dr. Dragotin Cvetko.

Italija je odobrila Jugoslaviji kredit v znesku 30 milijonov dolarjev za nakup industrijske opreme. Rok odplačila poteče v petih letih.

Zveza trgovinskih zbornic je ukinila dogovorjene najvišje odkupne cene za živino. Pooblaščenec gospodarske organizacije in kmetijske zadruge lahko zdaj kupujejo živino od proizvajalcev po tržnih cenah.

Število govoje živine je v primerjavi z januarjem 1956. padlo za 6%, število ovac za 7%, število prašičev pa za 18%. Edino število konj se je dvignilo za 1%. V Sloveniji je število prašičev že lani padlo za 11% in se je od tedaj zvišalo le še za 1%. K temu je nedvomno pripomogel povečan izvoz živine in mesa. Lansko leto so izvozili n. pr. 10.154 vagonov proizvodov živinore je, medtem ko so l. 1955. izvozili samo 7160. Zaradi naraščanja števila traktorjev imajo sedaj v Jugoslaviji odveč okrog 25.000 konj.

Čeprav se mnogo govori o atomskem raziskovanju v Jugoslaviji, je res, da še vedno nimajo specifičnih atomskih naprav in laboratorijske opreme v inštitutih, manjkajo pa tudi strokovni kadri za uporabo radioaktivnih izotopov. Zato se izsledki s tega področja še ne uporabljajo v industriji. Prihodnje leto bo začel obratovati prvi jugoslovenski poskusni reaktor v Vinči.

Delo za uničenje malarije v Jugoslaviji, predvsem v Makedoniji in na Kosovu in Metohiji, je bilo po vojni dokaj uspešno. Leta 1953. so imeli le 796 malaričnih bolnikov. Toda lani se je število ponovno povzpelo na 3239. V Beogradu se je nedavno vršila mednarodna konferenca o malariji, ki so se je udeležili predstavniki Albanije, Bolgarije, Grčije, Romunije, Turčije in Jugoslavije. (ds)

 BM/TRIGLAV
 LONDON, W.C.1.
